

DE GOUVERNEMENTS WISSELTREKKING TE BATAVIA, EN DE UITZENDINGEN VAN SPECIE DERWAARTS.

Na al het belangrijke dat in den laatsten tijd door de heeren *N. F. van den Berg*, *Mr. P. F. Hubrecht* en anderen over dit onderwerp, zoo in dit tijdschrift als elders, geschreven is, is het geenzins mijn doel, en zou het mij ook wel niet mogelijk zijn, daarover thans veel nieuws te zeggen. Slechts enkele opmerkingen van meer practischen aard, die welligt tot betere beoordeeling der zaak niet geheel overtollig zullen geacht worden, wenschte ik in het midden te brengen.

Het schijnt mij toe dat de regering, zoowel hier te lande als in Nederlandsch Indië, zich sedert geruimen tijd veel te weinig rekenschap gaf van hetgeen de voorziening der Indische kassen aan het land eigenlijk *kostte* en dat men zich steeds veel te weinig afvroeg op welke wijze die voorziening het *goedkoopst* kon geschieden. 't Is waar, gewoonte wordt een tweede natuur, en is men eenmaal aan de sleur gewoon geraakt dan duurt het soms lang eer de oogen open gaan en men begrijpt dat er een andere en betere weg behoort en kan ingeslagen worden. Ik wil er dan ook de Nederlandsche en Indische regeringen niet al te hard over vallen, dat zij lang den sleur volgden: dat de laatste het gemakkelijk vond, als zij specie verlangde er om te *vragen* en dat de eerste op die aanvraag, die specie die men toch liggen had, *afzond*. Intusschen 't ware beter geweest dat men zich ook eens de moeite gegeven had de zaak wat meer van nabij te bezien en te *becijferen*; had men dit gedaan, vele onnoodige uitgaven voor Nederland zouden hebben kunnen worden bespaard.

Ten einde de zaak met juistheid te kunnen beoordeelen dient men vóór alles te berekenen wat de specie die de Indische regering ontvangt, in Indië geleverd, *kost*; weet men dit, dan is het gemakkelijk te beslissen, en wel door de Indische regering zelve, wat voordeliger is: wissels op Nederland af te geven of specie van daar te ontbieden.

Weinige jaren geleden kostte de specie-zending met particuliere schepen van Nederland naar Batavia, met inbegrip van vracht en assurantie, te Batavia geleverd, $2\frac{1}{2}$ pCt., *doch zonder daarbij rente in rekening te brengen*. Sedert is men gaan bezuinigen op het commissieloon der Nederlandsche Handel-Maatschappij en op de vracht, en heeft men ook de assurantie afgeschafft, zoodat de zee-risico

thans door het gouvernement geloopt wordt. Voorts heeft men zooveel mogelijk gebruik gemaakt van de schepen der Nederlandsche marine om daardoor ook nog de vracht te besparen; met zoodanige gelegenheid wordt dan ook alleen eene premie aan den gezaghebber van het oorlogschip vergoed van een *per mille*.

In de memorie van beantwoording op de begrooting van N. I. voor het dienstjaar 1868 heeft de Minister van Kolonien *Hasselman* te kennen gegeven dat de kosten van specie-verzending naar N. I., in rijksdaalders, met koopvaardij-schepen, niet hooger te staan komen dan $\frac{56}{100}$ pCt., en bij verzending met Rijksschepen zelfs nog iets minder. Het heeft mij niet mogen gelukken de grondslagen waarop deze berekening rust te kunnen nagaan en ik moet die opgaaf op goed vertrouwen aannemen; bij die $\frac{56}{100}$ pCt. zullen dus alle onkosten van emballage, transport en aan boord bezorgen, benevens het commissieloon der N. H. M. en de vracht (*) in begrepen zijn. Maar, om de berekening *juist* te maken, is dit niet genoeg en vooral gaat het niet aan om dientengevolge te beslissen, zooals de minister in de bedoelde Mem. v. beantw. verder doet, dat wisseltrekking tot den koers van $101\frac{1}{2}$ pCt. van Batavia op Nederland niet voordeeliger is dan uitzending van specie.

Gesteld de Ind. Reg. heeft op 1 Jan. *f* 100,000 noodig en geeft wissels voor dat bedrag op den gewonen termijn van 6 maanden dato, tot den koers van $101\frac{1}{2}$ pCt. op Nederland af, dan is de Ind. kas op 1 Jan. voorzien van de verlangde *f* 100,000 en betaalt de Ned. schatkist op 1 Julij. . . . . *f* 101,500

In plaats echter van zoo te handelen nemen wij aan dat de Ind. Reg. vooruit om toezending uit Nederland voor de specie die zij op 1 Jan. wenscht te bezitten geschreven heeft; die specie zal dan in Nederland zeker niet veel later dan omstreeks 1 Sept. te voren uit de kas genomen en ingescheept dienen te worden. Ondersteld nu dat deze specie met een Rijks schip verzonden wordt en de kosten dan, met inbegrip der premie aan den gezagvoerder, niet hooger zijn dan $\frac{1}{2}$ pCt. (†) dan heeft de Ned. schatkist uitgegeven op 1 Sept. . . . *f* 100,500
 en zou er dus schijnbaar eene besparing zijn van . . . *f* 1000

(*) De vracht, vroeger hooger, is thans $\frac{1}{4}$ pCt. + 10 pCt., dus te zamen $\frac{275}{1000}$ pCt.

(†) Men spaart dan uit de vracht = $\frac{27\frac{1}{2}}{100}$ pCt. doch daarvoor komt 1 per mille of $\frac{10}{1000}$ pCt. premie in de plaats.

Deze f 1000 verdwijnen echter geheel wanneer men, gelijk men behoort te doen, in rekening brengt de rente van f 100,000 gedurende 10 maanden die de Nederl. schatkist die specie vroeger heeft moeten withetalen; stelle daarvoor à 4 pCt. jaars . . . . . f 3333,33 benevens de risico gedurende de reis van Nederland naar Java, die ik nu eens wil aannemen (†) à 1 pCt. - 1000,—

f 4333,33

hiervan afgetrokken de bovenstaande besparing van . - 1000,—

blijft f 3333,33

waarmede, bij juiste boeking, de bovengemelde f 100,500 uitgezonden specie nog zouden moeten bezwaard worden.

In dit geval kost dus het voorzien der Indische kas op 1 Jan. van f 100.000 aan het Ned. Gouvernement:

bij uitzending van specie f 100,500 + f 4333,33 = f 104,833.33 en bij wisseltrekking tot den koers van $101\frac{1}{2}$ pCt. . - 101,500.—

voordeel bij deze wisseltrekking f 3,333.33

Gevolglijk zou men, om wisseltrekking te kunnen vergelijken met specie-uitzending met oorlogschepen, tot de slotsom komen dat tot den koers van $104\frac{83}{100}$ pCt. beide gelijk staan; met andere woorden: dat het voor de Ned. schatkist onverschillig is of tot den koers van $104\frac{83}{100}$ pCt. wissels uit de Oost op Nederland worden afgegeven dan of van Nederland, per oorlogschip, specie derwaarts uitgezonden wordt.

Ik heb, om de berekening te maken, de onkosten aangenomen zoo als die door den Min. v. Kol. zijn opgegeven en ze bij verzending per oorlogschip zelfs nog iets lager gesteld dan ze waarschijnlijk zullen zijn. Mijne berekening is dus zeker niet geflatteerd en ik meen te mogen vermoeden dat zij, bij meer juiste kennis van *al* de gegevens, nog iets meer in het nadeel van de speciezending zou uitkomen; intusschen tot de beoordeeling der zaak in 't algemeen doet een klein verschil thans weinig af.

De hoofdzaak is dat ik de berekening heb gemaakt zooals een particulier, die de meest mogelijke zuinigheid in acht neemt, die zou maken en het is hierop dat alles aankomt. Behoort het al tot de roeping van de regering om te zorgen dat het muntstelsel in Indie goed zij en goed blijve, zeker behoort het niet tot hare roeping om te zorgen dat, uitsluitend door haar, de Indische markt

---

(†) De assurantiepremie op specie staat genoteerd $1\frac{1}{2}$ pCt.; ik heb echter om de calculatie zoo zuinig mogelijk te maken slechts 1 pCt. aangenomen.

van circulerend medium voorzien worde. Voor het eerste kan zij door wettelijke bepalingen en strenge handhaving daarvan zorgen; het laatste kan zij gerust aan den particulieren handel en de particuliere nijverheid overlaten. Kan er met eenig voordeel specie naar Indie verzonden worden, de particulieren zullen daarvoor wel zorgen; geeft specie-verzending derwaarts verlies, dan is dit een bewijs dat zij daar niet noodig is en dan behoeft de regering daarin ook niet te voorzien.

Maar nu komt de regering tusschenbeide en treedt met particulieren in concurrentie, en op welke wijze? door 2 elementen (renten en assurantie) ook soms vracht, eenvoudig op zij te zetten en die in hare berekening niet op te nemen: hierin ligt de groote fout.

Uit het oogpunt der regering zelve is deze berekening reeds onjuist. Wat de *rente* betreft zoo moge men al beweren dat zij minder te pas komt, daar de Ned. reg. toch steeds geld in kas heeft, juist is het evenwel niet: het kan, vooral wanneer het over groote sommen loopt, niet onverschillig worden geacht of men ze 10 maanden vroeger of later uitschiet, en niemand kan, dunkt mij, tegenspreken dat dit in de berekening niet mag over het hoofd gezien worden; te minder mag dit omdat de Nederl. schatkist meermalen op haar getrokken wissels, onder aftrek van *disconto* betaalde. Heeft bijv. een wissel nog 4 maanden te loopen en de regering betaalt hem terstond, dan zal zij, gesteld de *disconto* premie zij 3 pCt., 1 pCt. van het bedrag aftrekken en dit dus profiteeren. Overigens zou de Ind. reg. zeer goed soms op korter termijn kunnen trekken en dit dan natuurlijk een voordeel in den koers voor de Nederl. schatkist opleveren (*).

En wat de *assurantie* betreft, zoo zou het besparen van de premie alleen dan eene bate opleveren wanneer men de zekerheid had dat er nooit een schip met specie beladen zou verongelukken, en dat men nooit averijgros zou te betalen hebben. Die verzekering zal wel niemand geven en er behoeft slechts één schip verloren te gaan om het denkbeeldige voordeel, voor jaren lang te bederven (†). Wil

---

(*) In 1866 besloten 6 voornamelijk Banken in Britsch-Indië en China, om haar daartoe moverende redenen, van 1 Januarij 1867 af geene wissels op Londen te koopen noch te verkoopen langer loopende dan 4 maanden zegt. In vroegeren tijd trok men op 10 maanden dato, later op 6 maanden zegt. Zie verslag der Kamer van Koophandel te Batavia over 1866, blz. 74.

(†) Met particuliere gelegenheid verzendt de regering in den regel niet meer dan f 100,000 per schip; met Gouvernements schepen méér. De vracht die zij bij de laatste gelegenheid nitspaart is, zoo als wij boven gezien hebben, slechts $\frac{17\frac{1}{2}}{100}$ pCt.

de regering *niet* aan de beurs verzekeren dan behoort zij (even als zij voor een gedeelte der Gouvernements-producten doet) er eene eigene assurantie-rekening op na te houden; maar dan behoort ook de rekening harer specie-uitzending daarmede belast te worden. In geen geval gaat het aan te zeggen dat de specie-uitzending aan assurantie niets kost.

Maar er is nog meer. Door dat zenden van specie naar de Oost, goedkoopster (zij het dan ook eigenlijk slechts *denkbeeldig* goedkoopster) dan de particulieren het doen kunnen, komt de regering met den particulieren handel en de particuliere industrie in een concurrentie die de zaak geheel bederft en aanleiding moet geven en tot wegvloeiing van specie en tot een onnatuurlijken wisselkoers. Ging de Indische reg. wat meer systematisch te werk, de gevolgen van deze ongelijke concurrentie zouden zich sterker doen gevoelen, immers zij zou dan altijd een voor *haar* (of voor de Ned. schatkist) voordeliger wisselkoers kunnen bedingen dan particulieren; doch met fijne becijferingen bemoeit men zich daar niet zwaar, en men springt er, wat de koers-bepaling betreft, soms al vrij wonderlijk mede om. (*) Wie hieromtrent iets meer wil weten leze een allerbelangrijkst stuk in de *Java-bode* van 8 April 11., editie voor Nederland, blz. 173; de Ind. reg. als wisseltrekker wordt daar genoemd „een hinderlijke concurrent die steeds de geheele wisselmarkt in de war brengt.” Wie dat stuk gelezen heeft, en zich op het standpunt van *dien* schrijver plaatst, zal moeten erkennen dat deze uitspraak niet te hard is.

Brengt de Ned. regering specie naar Java goedkoopster (naar haar meening) dan particulieren dit doen kunnen, dan is het natuurlijk gevolg dat de handel en industrie op Java daarvan gaarne gebruik maken en dat die specie, goedkoopster aangevoerd dan zij het zouden kunnen doen, dan ook gaandeweg wegvloeit. Volgens de regeringsverslagen over Neerl. Indie blijkt dat de in- en uitvoer van specie op Java en Madura was

Invoer.		Uitvoer.
in 1862 door de regering	f 12,588,674	
“ “ “ partieu. uit Nederland. -	375,562	door partic. f 8,892,496
“ “ uit den O. I. archipel en		
andere landen . . . -	1,518,868	

(*) Zoo maakte de Directeur van financiën in de *Java-Ct.* van 3 April bekend dat het trekken van gouv.-wissels tot nader werd gestaakt; en tevens, in *dezelfde* Courant, dat de gouv.-wisselkoers tot wederopzeggens toe werd gesteld op 101½. Voorzeker moeilijk te begrijpen.

Invoer.		Uitvoer.
in 1863 door de regering	f 15,114,250	
" " " particul. uit Nederland. -	315,322	door partic. f 8,032,043
" " uit den O. I. archipel en andere landen . . . -	3,139,878	
" 1864 door de regering	25,584,952	
" " " particul. uit Nederland. -	201,156	" " - 11,104,303
" " uit den O. I. archipel en andere landen . . . -	1,319,404	

Over 1865 en volgende jaren is door de regering nog geen verslag uitgebragt, doch volgens de *Ned. Staats-Courant* (van 21 November 1866 en 24 Februarij 1868) was de geheele *specie-invoer* in 1865 f 13,029,200 (waarvan f 7½ miljoen door de regering); en de *uitvoer*, door particulieren, in dat jaar f 9,823,040; in 1866 de geheele *invoer* f 10,711,617 (waarvan f 8 miljoen door de regering) en de *uitvoer* door particulieren f 16,174,271. (*)

Is er meer noodig om te bewijzen dat de groote aanvoeren van specie door onze regering eenigzins op het Danaïden-vat gelijken en voor een groot deel slechts strekken om particulieren te bevoor-deelen? Niemand zal het deze laatsten kwalijk nemen dat zij van de goedgunstigheid der Ned. reg. profiteren, maar de regering be-hoorde in te zien dat zulk profijt genoten wordt ten nadeele van 's Rijks schatkist. Men heeft dikwijls veel specie gezonden toen de koers 100 en 101 was, en er niet bij bedacht dat 4 of 3 pCt. nadeel op ieder millioen f 40 of f 30 'tm bedragen kan. In den laatsten tijd schijnt de specie-verzending ook niet gering geweest te zijn; volgens het jongste verslag van President en Commissarissen der Ned. Bank werd, gedurende het Bankjaar 1 April 1867 tot 31 Maart 1868, f 16,700,000 specie uit Nederland naar Indië verzonden, waarschijnlijk dus alleen of grootendeels door het Gouvernement

Een paar bedenkingen die men welligt zou kunnen maken wil ik nog wederleggen. Vooreerst deze, dat de indische staatskas soms bepaalde behoefte hebben kan aan wettig zilveren betaalmiddel

---

(*) Men vergelijke hier eens mede de in- en uitvoer van specie (goud) in Britsch Indië, zoo als ik die in der tijd (ik meen uit het *Batav. H.-blad*) opteekende:

	Invoer.	Uitvoer.
	p. st.	p. st.
1861	4,242,441	9,872
1862	5,190,482	6,007
1863	6,878,130	33,410
1864	8,925,142	—
1865	9,875,032	—

en dat daarin door de Nederlandsche regering moet worden voorzien; mij dunkt deze bedenking weegt niet zwaar: immers de Ind. Reg. die ongehouden is ander dan wettig en gangbaar betaalmiddel te ontvangen kan, bij verkoop harer wissels, daaraan vasthouden en zoodanige betaling 't zij in Nederl. stukken van *f* 2,50 't zij in andere gangbare grove zilveren specie, of ander wettig en gangbaar betaalmiddel, vorderen. Het eenige waaraan zij soms moeilijk zou kunnen geraken zijn Nederlandsche *guldens* en *halve guldens*, benevens *pasmunt*. Hierin behoort door de Ned. reg. te worden voorzien, en deze kan het ligtelijk doen, daar van deze muntspeciën het bedrag niet groot behoeft te zijn. De uitzending van guldens en halve guldens kost iets meer dan van rijksdaalders, ik meen voor guldens 3 per mille en voor halve guldens 7 per mille agio, doch dit is van te weinig beteekenis om voor sommen, uit den aard der zaak slechts van matig bedrag, in aanmerking te kunnen komen. Ten anderen zal men welligt de opmerking maken dat de Ind. reg. niet altijd *nemers* voor haar wissels zal vinden; ook deze bedenking is, geloof ik, niet van veel gewigt. Uit mijne voorstaande berekening zou volgen dat wanneer de Ind. reg. tot uiterlijk 104½ kan trekken zij dat doen mag omdat het dan, wat de kosten betreft, nagenoeg gelijk staat als of haar specie uit Nederland wierd toegezonden; *rijst* op Java de koers, (dat wil zeggen *daalt* het *cijfer*) en kan men voor *f* 100 in Indië minder dan *f* 104½ in Nederland bekomen, dan wordt zulks natuurlijk een voordeel voor de Nederlandsche schatkist, en behoort er bij zoodanigen koers tot een lager cijfer dan *f* 104½ geene specie meer door Nederland te worden afgezonden. Alleen dan wanneer de koers daalt en het cijfer hooger wordt (bijv. 105, 106 of meer) dan moet de Ind. reg. geene wissels meer afgeven, maar specie ontbieden of een voor haar meer voordeeligen koers afwachten. Indien de Ind. regering dit als vasten regel aannam en overigens niet trachtte den koers te dwingen, maar zich aansloot aan de notering die door de natuurlijke factoren van vraag en aanbod wordt bepaald, dan zou zij in den regel niet verlegen behoeven te zijn met de plaatsing harer wissels en dus de markt kunnen volgen.

Telkens wanneer de Indische regering in de behoeften harer kas wil voorzien, behoort zij wissels op Nederland aan de meestbiedenden af te geven; altijd met dien verstande dat de koers in haar voordeel zij tegenover specie-uitzending uit Nederland. Wat de specie-zending kost *moet* voor haar een *zekere* factor zijn, en zij kan dus terstond omtrent het meer of min voordeelige van den wisselkoers beslissen: hoe lager het genoteerde cijfer, hoe voordeeliger voor

den trekker. Maar vóór alles neme zij als basis aan de berekening van specie-zending, zoo als die met inbegrip van rente en assurantie werkelijk is; alleen op deze wijze kan de regering in loyale concurrentie met den particulieren handel komen en het niet onverdiende verwijt van zich afwerpen dat zij door ongelijke concurrentie den wisselhandel en de speciemarkt totaal bederft, en wel tot hare *eigene* schade. De Indische regering onthoude zich verder van kunstenaarijen die tot niets dienen dan alleen om de zaken te embrouilleeren en te bederven; wil zij *en* haren koers *en* de hoeveelheid wissels die zij wenschte te verkoopen *beide te gelijk* regelen, dan tracht zij naar iets dat niemand, ook het Gouvernement niet, in zijne magt heeft. De Indische Regering die wissels wenschte te verkoopen op Nederland verklare welk bedrag zij aan de markt heeft en wachte dan af wie haar het voordeeligste bod doet; of wel zij verklare tot welken koers zij aan de markt is en wachte af voor welke hoeveelheid wissels er tot dien koers nemers zijn. Alle andere complicatien kunnen niet anders dan verwarring stichten, met geen ander gevolg dan dat zij de Nederl. schatkist benadeelen. Wat het *Batav. Handelsblad* van 8 April 11. blz. 220 zegt „bood het Gouvernement zijne wissels aan bij inschrijving, „met opgave tevens van de sommen die benoodigd zijn, dan zou „altijd de beste koers bedongen en de behoefte nooit overschreden „worden,” beaam ik grootendeels.

Ik zeg *grootendeels*, omdat ik voor mij nog niet de volkomene overtuiging heb, dat deze wijze van met wissels aan de markt te komen, ook voor het groote publiek de meest gewenschte zijn zou. Geheel ongegrond zou toch het vermoeden wel niet zijn dat, indien de Indische regering het systeem van aanbidding bij inschrijving volgde ('t zij den koers, 't zij de sommen als basis aannemende) zich welligt slechts eene bepaalde klasse van koopers voor hare wissels zou opdoen en dat, op die wijze, welligt eene *tweede hand* in de geldmarkt kunstmatig zou in 't leven geroepen worden, die meer en meer die markt beheerschte. Ware dit het gevolg, dan zou 't zeker niet in het belang van handel en nijverheid in 't algemeen zijn.

Hier komt nog bij dat zoodanige periodieke inschrijving of uitbesteding zich, uit den aard der zaak, te *Batavia* zou dienen te concentreren; wenschelijker voorzeker voor het algemeen, en voor het Gouvernement niet onvoordeeliger, ware het dat ook op andere hoofd- en handelsplaatsen in Neêrlands-Indië gouvernementswissels verkrijgbaar gesteld wierden

De zaak eischt groote omzigtigheid en het best zal de Indische regering het algemeen belang en de Nederlandsche schatkist bevoordeelen wanneer zij bij, voor haar voordeelige, wisseltrekking de markt in Indië op zoo natuurlijk mogelijke wijze volgt en de meest gunstige gelegenheden zich tracht ten nutte te maken.

Gewoonlijk zijn de Indische kassen ruim voorzien. Ik mag niet beslissen of saldo's van 12 tot 26 millioen toe, zoo als er volgens mededeeling der regering (*) op Java en Madura (de buitenbezittingen dus niet medegerekend) op sommige tijdstippen, afwisselend zuiver aanwezig waren, welligt soms niet *te* groot waren; zij schijnen evenwel in alle geval het vermoeden te wettigen dat de Indische regering het voldoende in hare hand heeft om bij wisseltrekking de voor haar meest gunstige gelegenheid waar te nemen en deze tijdelijk dan te staken, wanneer haar belang zulks medebrengt.

Mogten de bovenstaande opmerkingen, tot juistere beoordeeling van het eigenlijke mechaniek der Gouvernements wisseltrekking en specieuitzending, welligt niet geheel overtollig worden geacht, zij gelden evenwel alleen voor het geval dat de voorziening der Indische kassen door de Nederlandsche regering nog op ruime schaal noodig geacht wordt en eigenlijk betreffen zij dan slechts een onderdeel van de kwestie der dekking van het Oost-Indische te kort. Het ware dus allezins nuttig die kwestie in haren geheelen omvang en meer in het algemeen te beschouwen en daarom verheugt het mij dat in den laatsten tijd zich stemmen hebben doen hooren die zeer de aandacht verdienen. In dato 9 en 11 Mei ll. hebben zich de Kamers van koophandel van Amsterdam en Rotterdam ieder afzonderlijk tot den Min. v. Kol. gewend met een adres dat de hoofdzakelijk in het licht stelt; beide adressen zijn o. a. opgenomen in de *N. Rottd. Cour.* van 26 Mei en der lezing overwaardig. Het zou mij te ver voeren wanneer ik in eene uiteenzetting trad der daarbij aangevoerde gronden, ook met betrekking tot uitbreiding van verkoop der Gouvernements producten in Neerl. Indie zelve; genoeg zij het den belangstellende daarop opmerkzaam te hebben gemaakt en den wensch te uiten dat de daarin ontwikkelde denkbeelden van gezonde staathuishoudkundige beginselen eindelijk eens meer algemeen ingang mogen vinden, opdat weldra een weg verlaten worde die te lang reeds ten nadeele beide van Nederland en de O. Ind. bezittingen bewandeld is. Eindelijk

---

(*) Stand der Indische kassen, overgelegd bij de staatsbegroting voor 1868, Hoofdstuk IX.

leere men toch inzien dat, ook in deze, de natuurlijke weg de beste is.

„Economische wetten” ik zeg het den heer Hubrecht in dit tijdschrift, Maart 11., bl. 271, gaarne na, „kunnen langen tijd met „voeten getreden worden, doch altijd op straffe van groote schade voor „de geweldenaars; meer dan ooit is het tijd geworden om te luisteren „naar hetgeen zij ons te zeggen hebben.”

Aan het eind dezer beschouwingen genaderd, gevoel ik, méér nog dan toen ik begon, dat de door mij besprokene kwestie vrij ingewikkeld en niet gemakkelijk in al hare bijzonderheden tot volkomen klaarheid te brengen is. Er blijven, ook voor mij, nog enkele moeilijkheden over in die niet ligt op te lossen schijnen. Welligt geven deze regelen dezen of genen aanleiding om de zaak uit eenig ander oogpunt te beschouwen en tot andere conclusien te geraken. Mogt ik daartoe meer bevoegden dan ik hebben opgewekt, ik zou achten geen onnut werk te hebben verrigt.

's Hage, 29 Mei 1868.

F. W. C. Blom.

STAAT van de voornaamste KATOENEN GOEDEREN, waarvoor, ter verzending naar NEDERLANDSCH INDIE, CERTIFICATEN VAN OORSPRONG bij het Departement van Kolonien zijn gevisceerd, gedurende de maand en de maanden, eindigende alto Men 1868.

ONGEBLEEKTE EN GEBLEEKTE GOEDEREN.

Maddapollams.										Calicots.										Shirtings.																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																										
4 1/4					5 1/4					6 1/4					7 1/4					8 1/4					ONGEBLEEKTE.					GEBLEEKTE.																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
St.	"	"	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St

ADRIANOPEL-ROODE GOEDEREN.

ITGEZONDEN DOOR:		GAREN.										GEDRUKTE GOEDEREN.									
		Kain.					Spreien.					Doeken.					Gedrukt.				
		Pikols.	Wrong.	Ponden.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	Doz.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.
N. H. M. Part. H.	Mei.	95	550	550	4494																
N. H. M. Part. H.	Mei.	129																			
N. H. M. Part. H.	Mei.	585		550	3250		700	300													
Totaal		1494		5044	32570		2253	743													

GEVERWDE GOEDEREN.

ITGEZONDEN DOOR:		GAREN.										WEEFGOEDEREN.									
		Blauwe.					Rood.					Garen.					Doeken.				
		Pikols.	Wrong.	Ponden.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.	St.
N. H. M. Part. H.	Mei.	10		160	400																
N. H. M. Part. H.	Mei.			795	3204																
Totaal		10		795	3204																

NB. Verkortingen: St. *Stukken*, Gg. *Corges*, Pik. *Pikols*, Dz. *Dorijn*.

UITVOER VAN INLANDSCHE LIJNWADEN NAAR NEDERLANDSCH-INDIE.

Overzicht van den uitvoer van enige der voornaamste katoenen fabriekaten, gedurende de vijf eerste maanden in de jaren 1859—68.

4/4 Maddapollams			9/8 Maddapoll.			5/4 Maddapoll.			6/4 Maddapoll.			6 1/4 Maddapoll.			7/4 Maddapoll.			8/4 Maddapoll.		
N.H.M.	Part. H.	Totaal.	N.H.M.	Part. H.	Totaal.	N.H.M.	Part. H.	Totaal.	N.H.M.	Part. H.	Totaal.	N.H.M.	Part. H.	Totaal.	N.H.M.	Part. H.	Totaal.	N.H.M.	Part. H.	Totaal.
1859	"	1.100	4.750	4.750	18.100	39.650	57.750	34.300	139.100	173.400	1.250	1.250	6.900	27.800	31.400	650	1.360	1.360	1859	
1860	9.900	7.950	10.760	10.760	26.200	37.350	83.550	94.950	141.700	236.500	1.000	1.000	5.950	21.030	27.000	"	500	500	1860	
1861	1.500	4.940	6.440	8.500	9.250	10.100	9.400	26.162	35.962	14.450	97.000	111.450	900	1.725	12.250	17.600	100	600	700	1861
1862	1.100	9.700	10.800	6.350	20.650	21.000	12.900	68.125	81.025	32.100	937.080	269.150	1.100	16.538	31.400	33.400	"	650	650	1862
1863	700	1.989	2.599	1.600	4.932	6.232	"	13.822	13.822	62.799	62.799	27.799	1.500	2.650	8.628	8.628	37	37	37	1863
1864	550	2.550	3.100	5.900	5.900	1.000	0.662	7.662	11.150	48.178	59.328	1.500	2.650	4.150	2.100	3.471	"	"	"	1864
1865	"	8.430	8.430	4.803	4.803	"	7.672	7.672	29.400	29.400	29.400	1.760	1.760	1.760	1.375	1.375	"	"	"	1865
1866	4.500	8.730	13.230	1.400	19.380	20.780	6.850	43.080	51.930	44.150	241.663	285.813	500	2.450	4.900	14.786	"	"	"	1866
1867	"	7.900	7.900	"	10.050	10.650	13.219	44.893	58.112	192.472	204.593	3.200	3.200	1.014	8.552	9.595	"	"	"	1867
1868	"	2.450	2.450	"	7.890	7.890	37.500	37.500	37.500	203.898	203.898	1.200	1.200	"	23.450	23.450	350	350	550	1868

4/4 Calicots.			9/8 Calicots.			5/4 Calicots.			6/4 Calicots.			6 1/4 Calicots.			7/4 Calicots.			8/4 Calicots.		
N.H.M.	Part. H.	Totaal.	N.H.M.	Part. H.	Totaal.	N.H.M.	Part. H.	Totaal.	N.H.M.	Part. H.	Totaal.	N.H.M.	Part. H.	Totaal.	N.H.M.	Part. H.	Totaal.	N.H.M.	Part. H.	Totaal.
1859	"	50	200	200	3.350	25.735	29.085	16.750	89.040	105.770	"	"	750	9.800	10.550	"	50	"	"	1859
1860	"	520	520	200	14.150	25.690	49.840	8.600	89.785	98.385	"	"	350	8.500	9.350	"	"	"	"	1860
1861	50	610	300	560	11.750	47.900	59.650	17.700	147.430	165.130	"	350	1.350	10.500	11.850	100	50	"	"	1861
1862	3.980	3.930	1.850	1.850	10.960	60.840	71.790	13.650	118.710	132.360	"	"	2.100	9.050	11.150	"	"	"	"	1862
1863	200	200	750	750	15.390	15.390	3.500	50.245	50.245	60.840	"	"	"	4.400	4.400	4.400	"	"	"	1863
1864	300	300	1.050	1.050	10.650	12.950	2.300	57.340	60.840	60.840	"	1.339	1.339	1.250	1.250	1.250	"	"	"	1864
1865	1.859	1.859	1.100	1.100	10.911	10.911	4.000	44.467	44.467	44.467	"	1.339	1.339	3.750	3.750	3.750	"	"	"	1865
1866	"	2.162	5.030	5.030	4.000	27.362	27.362	4.000	72.750	76.750	"	150	150	4.000	4.000	4.000	"	"	"	1866
1867	4.550	4.550	1.300	1.300	5.499	51.501	57.000	7.903	170.720	178.623	"	1.526	1.526	1.845	9.573	10.618	"	"	"	1867
1868	"	1.000	100	100	9.600	9.600	9.600	44.825	44.825	44.825	"	"	"	7.900	7.900	7.900	"	"	"	1868

Drillings.			Shirtings.			Molton Dekens.			Totaal Maddap.			Totaal Calicots.			Totaal Maddap. Calicots, Drillings en Shirtings.							
N.H.M.	Part. H.	Totaal.	N.H.M.	Part. H.	Totaal.	N.H.M.	Part. H.	Totaal.	N.H.M.	Part. H.	Totaal.	N.H.M.	Part. H.	Totaal.	N.H.M.	Part. H.	Totaal.	N.H.M.	Part. H.	Totaal.		
1859	7.600	32.116	39.716	22.200	15.980	38.180	43.875	46.375	59.650	214.950	274.600	20.850	124.855	145.705	80.500	330.805	420.305	110.330	397.901	498.201	1859	
1860	8.600	39.370	43.470	33.350	29.350	62.700	35.147	38.350	138.350	238.650	377.200	23.800	184.693	208.493	162.300	373.345	535.695	199.300	442.565	641.865	1860	
1861	8.900	54.350	63.250	28.800	24.274	53.074	2.170	38.850	41.020	32.650	152.927	184.877	31.250	207.310	238.560	63.600	359.637	423.437	191.500	438.261	599.761	1861
1862	9.000	115.738	124.733	19.458	15.488	34.908	94.610	94.610	56.700	382.904	439.604	26.700	194.430	221.130	83.400	677.424	660.624	111.850	708.615	820.465	1862	
1863	4.400	5.640	10.040	13.250	7.146	20.396	48.625	48.625	2.300	92.617	94.917	70.993	70.993	70.993	9.900	163.692	165.902	19.950	170.298	196.338	1863	
1864	1.000	70.256	71.256	21.096	21.096	7.908	8.556	8.556	16.303	69.411	85.710	58.000	70.300	76.800	22.700	140.000	162.100	23.100	331.352	254.432	1864	
1865	6.000	36.049	42.049	5.400	19.161	24.561	7.908	7.908	62.300	332.099	394.399	4.400	111.431	115.831	66.700	116.866	116.866	11.400	166.676	178.076	1865	
1866	4.000	40.952	44.952	65.000	5.900	5.900	5.900	5.900	26.350	267.697	294.056	14.447	239.170	253.617	40.906	506.887	547.673	749.810	851.566	1866		
1867	"	134.920	134.920	90.950	108.023	168.973	38.205	38.205	26.350	267.697	294.056	14.447	239.170	253.617	40.906	506.887	547.673	749.810	851.566	1867		
1868	28.000	48.375	76.375	3.500	61.107	64.607	73.309	73.309	"	276.938	276.938	"	63.423	63.423	"	340.363	340.363	31.500	449.845	481.345	1868	